

אגדת היום

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד סביב הדף היומי >> כז ניסן - ג אייר >> בבא בתרא צא-צז

יציאה מארץ ישראל

הרקע בגמרא

הגמרא עוסקת באיסור להוציא יינות, שמנים וסלתות מארץ ישראל לחוץ לארץ, ומשם עוברת לאיסור על האדם לצאת בעצמו לחוץ לארץ, אלא אם כן שוררת בארץ מצוקת רעב.

ביאור

שנו חכמים: אין יוצאים מארץ ישראל לחוץ לארץ, אלא אם כן התייקרו המחירים כל כך, עד שתבואה בשיעור של סאתיים עולה סלע (כפול מהמחיר הרגיל). אמר רבי שמעון: הדברים אמורים כלפי אדם שאין ידו משגת לקנות תבואה, אבל אם הוא מצליח להשיג תבואה—אפילו אם היא יקרה עד שתבואה בשיעור סאה עולה סלע (פי ארבע מהמחיר הרגיל) לא ייצא. וכן היה רבי שמעון בן יוחאי אומר: אלימלך, מחלון וכליון, שמגילת רות מספרת שיצאו למואב בזמן הרעב ומתו שם, היו גדולי הדור ומנהיגיו. ומדוע נענשו במיתה? מפני שיצאו לחוץ לארץ. מכאן שאסור לצאת מהארץ אפילו מפני רעב, למי שיכול להתקיים בארץ... רבי יהושע בן קרחה אומר: חלילה לומר כן, אלימלך מחלון וכליון באמת לא השיגו מזון. אחרת, אפילו אילו היו מוצאים רק אוכל גרוע כמו סובים, היו נשארים בארץ. אז למה נענשו? כי לא התפללו על דורם.

שאלות הכוונה ללימוד עצמי

האמנם יציאה מהארץ מצדיקה עונש מוות? אם חמור לצאת מהארץ, מדוע אלימלך, מחלון וכליון עשו זאת? מה סיבת המחלוקת בין רבי שמעון לרבי יהושע בן קרחה?

האגדה: בבא בתרא צא א

תָּנוּ רַבָּנַן: אִין יוֹצְאִין מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל לְחוּץ לְאַרְץ, אֶלָּא אִם כּוֹן עָמְדוּ סְאֲתִים בְּסֻלַּע. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן: אֵימְתִי? בְּזִמְן שְׁאִינוּ מוֹצְא לְקַח, אֲבָל בְּזִמְן שְׁמוֹצְא לְקַח, אֶפְלוּ עָמְדוּ סְאָה בְּסֻלַּע לֹא יֵצֵא.

וְכֵן הָיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאִי אוֹמֵר: אֱלִימֶלֶךְ, מַחְלוֹן וְכַלְיוֹן, גְּדוּלֵי הַדּוֹר הָיוּ, וּפְרָנְסֵי הַדּוֹר הָיוּ, וּמִפְּנֵי מָה נִעְנָשׁוּ? מִפְּנֵי שֶׁיֵּצְאוּ מֵהָאָרֶץ לְחוּץ לְאַרְץ.

שְׁנַאֲמַר: (רות א) "וַתְּהֵם כָּל הָעִיר עָלֶיהֶן, וַתֵּאמְרֶנָּה: הַזֹּאת נַעֲמִי?" מֵאֵי הַזֹּאת נַעֲמִי? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָמְרוּ: חֲזִיתֶם נַעֲמִי שֶׁיֵּצְאָה מִהָאָרֶץ לְחוּץ לְאַרְץ, מָה עָלְתָה לָּהּ? ...

אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קֶרְחָה: חֶסֶד וְשְׁלוֹם, שְׁאֶפְלוּ מִצְּאוּ סְבִין לֹא יֵצְאוּ, וְאֶלָּא מִפְּנֵי מָה נִעְנָשׁוּ? שֶׁהָיָה לָהֶם לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל דּוֹרָם וְלֹא בִקְשׁוּ, שְׁנַאֲמַר: (ישעיה נז) "בְּזַעֲקָךְ יִצְלַחַךְ קְבוּצֶיךָ".

הגרסה המנוקדת - מתוך אתר "דעת".

הגיליון מוקדש השבוע לעילוי נשמת שלום יוחאי בן הרב אורי עמוס שרקי הי"ד.

אגדה היום

גיליון 73 | בבא בתרא צא-צז
יציאה מארץ ישראל

להישאר, כמעט בכל מחיר *העמקה בסוּאָה*

ארצנו הקטנטונת סוחבת על גבה כל כך הרבה תכנים ומשמעויות, עד שקשה לדבר עליה בלי להסביר תחילה על באיזה הקשר מדברים. אי אפשר לדבר סתם על "ארץ ישראל" – צריך להגדיר אם הנושא הוא הגיאוגרפיה של ארץ ישראל, ההיסטוריה שלה, האוכלוסייה, ההתיישבות וכיוצא באלו. ובכל זאת, כשחז"ל עוסקים בענייני ארץ ישראל, לא תמיד הם מבהירים באיזה היבט שלה הם עוסקים. העבודה הזו מוטלת עלינו.

רבי שמעון קובע כי אלימלך, מחלון וכליון, שמגילת רות מספרת לנו על מותם, מתו בעוון יציאה מארץ ישראל לחוץ לארץ. רבי שמעון אינו מפרט מה בדיוק הבעיה ביציאה מהארץ, וגם אינו מסביר מדוע בחרו אלימלך ומשפחתו לעזוב בזמן הרעב, אף שלדבריו מצבם הכלכלי אפשר להם להישאר. הוא כמעט אינו מוסיף פרטים מעבר לידוע לנו ממגילת רות עצמה; אנו יודעים מן הכתוב שאלימלך ובניו יצאו מארץ ישראל למואב, ואנו יודעים שהם נפטרו. רבי שמעון רק קושר בין שתי העובדות הללו. האם ביכולתנו לדעת מה היו השיקולים של אלימלך, לפי רבי שמעון? והאם ביכולתנו לדעת מה היו שיקולי ההשגחה העליונה? ננסה להשתמש בנתונים המעטים העומדים לרשותנו באגדה זו.

כשאפשרי להתקיים בארץ, ועולה המחשבה לעזוב בכל זאת, כדי לשמור על הבסיס הכלכלי ולהינצל מסכנת קריסה בעקבות כל המשק, אגדתנו רואה בזה בעיה. במצבים כאלה עדיף לשים בצד את כל השיקולים.

ראשית, לפי גרסתנו בתלמוד, דרשת הפסוק "הזאת נעמי" שייכת לדברי רבי שמעון. גם היא אינה מוסיפה הרבה לכאורה, אך מרחיבה מעט את האגדה. שנית, לאגדה יש הקשר מסוים בגמרא – היא מובאת אגב האיסור להוציא

יינות, שמנים וכדומה מארץ ישראל לחוץ לארץ.

אפשר להבין שדברי רבי שמעון מובאים אחרי העיסוק בהוצאת מצרכים לחוץ לארץ, דווקא בגלל ההקשר הכלכלי. בחירת מקום מגורים, ואפילו ארץ מגורים, נובעת פעמים רבות משיקולים כלכליים, ולפעמים

מאילוצים כלכליים של ממש. הגיוני שגם הצעד של אלימלך, לעזוב את ארץ ישראל בעת הרעב, נבע מסיבות כלכליות. אבל כשנעמי חוזרת, כולם אומרים זה לזה: תסתכלו עליה. תראו אותה ותפנימו. אתם זוכרים שהיא יצאה לחוץ לארץ כדי לשמור על מצבה הכלכלי ולא להתרושש? ראו, הבחינו, שימו לב: זה לא עזר לה. במצבים קריטיים, שבהם לאדם אין מה לאכול בארץ ישראל, ההלכה מתירה לו לרדת מהארץ ונראה שגם רבי שמעון אינו מתנגד; אבל כשאפשרי להתקיים בארץ, ועולה המחשבה לעזוב בכל זאת, כדי לשמור על הבסיס הכלכלי ולהינצל מסכנת קריסה בעקבות כל המשק, אגדתנו רואה בזה בעיה. במצבים כאלה עדיף לשים בצד את כל השיקולים. ומה עם הסיכון? זו אשלייה, הרי גם בחוץ לארץ יש סיכון. נעמי היא ההוכחה החיה לזאת. בעלה ובניה הם ההוכחות המתות.

אולי אפשר לדלות עוד נקודה, מהבהרת של רבי שמעון כי אלימלך ובניו היו גדולי הדור. פעמים רבות הכוונה לגדולה מעמדית-חברתית-פוליטית, ולא דווקא לגדולה בתורה או במצוות; אבל כאן מופיעה השאלה "מפני מה נענשו?" משמע שהיינו מצפים שלא ייענשו. כנראה רמתם הרוחנית הייתה גבוהה והתנהגותם הייתה למופת, עד שצריך לשאול מה היה יכול לחייב אותם בעונש. תליית העונש ביציאה מהארץ אומרת שארץ ישראל – לא משנה מאיזה היבט מדברים עליה כאן – שייכת לקטגוריה אחרת. יכול להיות שאדם יהיה צדיק וקדוש, אבל את ערכה של ארץ ישראל יהיה לו קשה לקלוט. הערך הזה שייך למישור אחר, שדורש עבודה מיוחדת כדי להתחבר אליו. את העבודה הזאת עדיין לא סיימנו.

לעיון נוסף

עוד מאגדות השבוע:

אָמַר רַב הֵנּוּן בַּר רַבָּא, אָמַר רַב: אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁנִּפְטַר אֲבָרְהָם אָבִינוּ מִן הָעוֹלָם, עָמְדוּ כָּל גְּדוּלֵי הַדּוֹר בְּשׁוּרָה, וְאָמְרוּ: אוֹי לוֹ לְעוֹלָם שֶׁאֲבָד מִנְהִיגוֹ, וְאוֹי לָהּ לְסַפִּינָה שֶׁאֲבָד קַבְרֵינֶיהָ.

(צא א"ב)

מפרשנות האגדה:

הרב יהודה עמיחי (אמונת עתיך 10, תשנו) דן בשני הטעמים למות אלימלך, מחלון וכליון, וכן בדעת הרמב"ם שהם נענשו על היציאה מהארץ – אף שהיה להם מותר לצאת. לדבריו, הטאם היה כפול: העובדה שלא התפללו על דורם מצטרפת לעובדה שיצאו מהארץ, ושני הדברים נובעים מחוסר אמון שהעם יגאל. הם התייאשו הן מהתפילות והן מהסיכוי שישתפר המצב הכלכלי בארץ. המאמר המלא מופיע באתר דעת.